

TÔN GIÁO Ở NƯỚC NGOÀI

MYANMAR: THÁCH THỨC TỪ SỰ GIA TĂNG XUNG ĐỘT TÔN GIÁO - SẮC TỘC

DƯƠNG VĂN HUY^(*)

Từ khi quân đội chuyển giao quyền lực cho chính quyền dân sự, một vận hội mới đầy tiềm năng phát triển mở ra cho Myanmar. Tuy nhiên, đất nước này lại đang đứng trước khó khăn khi mà tình hình xung đột sắc tộc - tôn giáo ở Miền Tây Myanmar bắt đầu từ đầu tháng 6/2012 đã làm hàng trăm người thiệt mạng, và hàng chục ngàn người phải tản cư. Sự gia tăng xung đột này đã và đang ảnh hưởng tới những thành tựu bước đầu cải cách của Myanmar trong giai đoạn hiện nay, đồng thời cũng tác động tới sự ổn định tình hình chính trị - an ninh trong khu vực.

1. Gia tăng xung đột tôn giáo - sắc tộc ở Myanmar

Nguyên nhân của xung đột tôn giáo - sắc tộc đang nổi lên mạnh mẽ tại Myanmar gần đây là do sự hận thù trong nhiều thập niên giữa các Phật tử và cộng đồng người Islam giáo thiểu số Rohingya, và sự bùng phát xung đột này bắt nguồn từ vụ việc vào ngày 3/6/2012, sau khi 3 người Islam giáo bị cáo buộc cưỡng hiếp và giết một phụ nữ theo đạo Phật. Sau đó, trong một vụ tấn công xe bus, dường như là để trả thù, 10 người Islam giáo đã thiệt mạng.

Tại Myanmar, đa số người dân đều cho rằng những người Rohingya là cộng đồng thiểu số không được hoan nghênh

nhất tại quốc gia này, họ không được đề cập tới trong luật công dân và bị giới hạn việc di lại cũng như nhiều hoạt động khác, trong đó có hôn nhân và sinh đẻ. Nhiều quan chức Myanmar cho rằng nhiều người Rohingya đang sinh sống bất hợp pháp tại quốc gia này, đồng thời yêu cầu Liên Hợp Quốc trợ giúp bằng cách giúp họ hồi hương hoặc phối hợp thực hiện các nỗ lực cứu trợ.

Người Rohingya không được quốc gia nào công nhận là công dân chính thức. Chính phủ Myanmar gồm đa số những người theo đạo Phật coi cộng đồng người Rohingya tại đất nước này là những người nhập cư trái phép đến từ Bangladesh, đồng thời từ chối cho họ quyền công dân⁽¹⁾. Chính phủ Myanmar

*. TS., Viện Nghiên cứu Đông Nam Á, Viện Hàn lâm KHXH Việt Nam.

1. Theo như báo cáo của Liên Hợp Quốc thì ngoài 800.000 người Rohingya sống ở Myanmar ra, có khoảng 250.000 người Rohingya khác sống ở Bangladesh, và hàng trăm nghìn người khác sống rải rác trên toàn thế giới, mà chủ yếu là ở Trung Đông. Theo Hiến pháp Myanmar, họ không có quyền công dân, tuy nhiên họ thường được biết đến dưới cái tên là “người Bengal”, tức những người đến từ quốc gia láng giềng Bangladesh. Một cựu bộ trưởng ngoại giao Myanmar có lần được trích lời nói: “Trong lịch sử, chưa bao giờ có tộc người Rohingya ở Myanmar”. Thế nhưng người Rohingya cũng trong tình trạng không tổ quốc ở Bangladesh, và hàng ngàn người đã phải trốn chạy từ nước này để thoát khỏi sự đàn áp và tìm nơi ẩn náu ở Myanmar.

cho rằng đa số những người Rohingya là nhập cư bất hợp pháp từ Bangladesh, thậm chí nhiều gia đình trong số họ đã sống ở Myanmar từ nhiều đời. Bangladesh cũng từ chối họ. Năm 1978, quân đội đã dồn ép hơn 200.000 người Rohingya từ Myanmar sang Bangladesh, khoảng 10.000 người đã chết vì điều kiện sống không đảm bảo, số khác đã quay trở về Myanmar⁽²⁾. Từ năm 1992, Bangladesh cũng không trao cho cộng đồng người Rohingya tư cách người tị nạn⁽³⁾. Các tổ chức theo dõi nhân quyền cho rằng, những người Rohingya ở Myanmar đang bị kì thị; họ bị lao động cưỡng bức và không được đối xử giống như những tộc người khác cùng ở khu vực Rakhine họ muốn ra khỏi khu làng của mình và kết hôn phải được sự cho phép của chính quyền, mỗi gia đình người Rohingya không được phép có trên 2 đứa con⁽⁴⁾.

Do sự kì thị có tính tộc người kéo dài và gia tăng trong nhiều năm nên hệ quả là xảy ra xung đột có tính tôn giáo - sắc tộc giữa những người theo đạo Phật và người được gọi là “không có tư cách công dân Rohingya” theo Islam giáo tại bang duyên hải Rakhine miền Tây Myanmar. Sự kiện này đánh dấu một trong những vụ bất ổn tôn giáo tồi tệ nhất tại Myanmar trong những năm gần đây.

Các vụ đụng độ ban đầu chỉ diễn ra ở thị trấn Maungdaw, sau đó lan sang thủ phủ Sittwe và các làng lân cận, buộc nhà chức trách ban hành lệnh giới nghiêm vào ban đêm. Tuy nhiên, bất kể nguyên nhân nào châm ngòi cho xung đột tôn giáo - sắc tộc này thì mâu thuẫn giữa tín đồ Phật giáo và tín đồ Islam giáo ở bang Rakhine đã có gốc rễ từ lâu. Trong thời kì Chiến tranh Thế giới thứ Hai và đầu những năm 1990, bạo lực giữa các sắc tộc đã cướp đi nhiều sinh mạng. Một trong

những xu hướng đáng lo ngại nhất là sự xuất hiện những lời kêu gọi trên các biểu ngữ cũng như trên mạng Internet đòi trục xuất người Rohingya ra khỏi Myanmar.

Cuộc xung đột bùng lên từ tháng 6/2012, và tính đến ngày 25/8/2012, số người chết lên tới gần 100.000 người, trong đó 75% là người Rohingya Islam giáo⁽⁵⁾. Sang tháng 10/2012, xung đột tiếp tục gia tăng, hàng trăm ngôi nhà bị đốt cháy; trong khoảng thời gian 5 ngày (từ 20-25/10), số người chết đã lên 60 người. Lực lượng an ninh đã nỗ lực nhằm ngăn chặn cuộc xung đột tôn giáo tồi tệ nhất này kể từ khi xảy ra các vụ va chạm tại bang Rakhine, khiến hơn 80 người thiệt mạng và ít nhất 75.000 người bị mất nhà cửa.

Vụ bạo lực mới đây nhất tại Rakhine đã lan rộng ra nhiều thị trấn khác, trong đó có cả thị trấn thương mại quan trọng là Kyaukpau - xuất phát điểm của các đường ống dẫn khí đốt và dầu mỏ trị giá nhiều tỉ USD nối Trung Quốc và Myanmar. Theo như tuyên bố của Văn phòng Chính phủ Myanmar thì trong ngày 24/10 có 12 người thiệt mạng và 1.948 ngôi nhà cùng 8 tòa nhà sử dụng vì mục đích tôn giáo

2. Xinyan Yu, “Myanmar Conflict: Rohingya Muslims Persecuted In Myanmar And Bangladesh”, *The Huffington Post*, October 31, 2012, http://www.huffingtonpost.com/2012/06/14/myanmar-conflict-rohingya-muslims_n_1595976.html

3. Để hiểu rõ thực trạng người Rohingya ở Bangladesh, xem thêm trong: Jacey Fortin, “Nowhere To Turn: Rohingya People Flee Violence In Myanmar, Unwelcome In Bangladesh”, *International Business Times*, August 09 2012.

4. Xinyan Yu, “Myanmar Conflict: Rohingya Muslims Persecuted In Myanmar And Bangladesh”, *The Huffington Post*, October 31, 2012, http://www.huffingtonpost.com/2012/06/14/myanmar-conflict-rohingya-muslims_n_1595976.html

5. “The Global War On Islam”, <http://www.strategypage.com/qnd/myanmar/articles/20120825.aspx>, truy cập ngày 28/8/2012.

bị phá hủy. Ngày 28/10, sau khi nhiều nhà cửa cháy thành tro tàn tại phía Tây Myanmar, nhiều người dân ở đây đã trở thành vô gia cư và buộc phải chuyển tới các khu trại tị nạn lân cận. Theo như thông tin từ Liên Hợp quốc cho biết thì xung đột tôn giáo - sắc tộc tại Myanmar đã khiến 26.500 người, chủ yếu là thuộc cộng đồng Islam giáo buộc phải rời nơi cư trú. Nhiều người đã thiệt mạng và các khu dân cư bị san phẳng sau các cuộc đụng độ nổ ra từ ngày 21/10/2012 giữa các Phật tử và người Islam giáo tại bang Rakhine, đặt ra thêm nhiều thách thức cho các nỗ lực hòa giải tại khu vực.

Hiện nay, Chính phủ Myanmar đang tích cực triển khai các biện pháp nhằm ngăn chặn các vụ bạo lực đang ngày càng gia tăng và lan rộng ra các khu vực khác. Cộng đồng quốc tế, nhất là cộng đồng Islam giáo các quốc gia trong khu vực và trên thế giới, cũng đang rất quan tâm tới tình hình xung đột tôn giáo - sắc tộc tại Miền Tây Myanmar. Đây là một vấn đề nan giải đang đặt ra cho Chính phủ Myanmar đang trong giai đoạn cải cách mạnh mẽ, sự kiện này không được giải quyết hợp lý có thể sẽ đe dọa nghiêm trọng tới thành quả cải cách của quốc gia này trong giai đoạn hiện nay.

2. Những tác động của xung đột tôn giáo - sắc tộc ở Myanmar

Trước hết, Myanmar đang có những bước đi quan trọng trong tiến trình cải cách của mình, bước đầu cũng đã gạt hái được một số thành tựu nhất định về mặt kinh tế và chính trị. Tuy nhiên, sự gia tăng trong xung đột giữa những người theo Phật giáo và những người Islam giáo ở bang Rakhine, Miền Tây Myanmar đang đe dọa nghiêm trọng tới tiến trình cải cách của nước này. Khi căng thẳng bùng phát vào đầu tháng 6/2012, Tổng

thống Myanmar - Thein Sein đã phải tuyên bố tình trạng khẩn cấp. Trong một bài diễn văn trên truyền hình tối Chủ nhật ngày 10/6/2012, Tổng thống Thein Sein đã cảnh báo, bạo lực leo thang có thể “gây ảnh hưởng nghiêm trọng đến hòa bình, ổn định và quá trình cải cách dân chủ còn non trẻ của chúng ta, cũng như sự phát triển của đất nước.” Thậm chí, xung đột này xảy ra vào lúc mà Myanmar “chỉ mới ở giai đoạn chuyển tiếp, có thể sẽ bị ảnh hưởng nghiêm trọng và nhiều thành quả sẽ biến mất.

Đối với một quốc gia vừa thoát ra từ thể chế quân sự kéo dài gần 50 năm, với các phe nhóm khác nhau, vụ xung đột này có thể gây tình trạng quan ngại về việc một số quan chức bảo thủ trong Chính phủ Myanmar có thể lấy tình trạng bất ổn tôn giáo - sắc tộc để kìm hãm quá trình cải cách.

Sự kiện này đã khiến cho Chính phủ Myanmar liên tục gặp phải chỉ trích từ các quốc gia và các tổ chức quốc tế, khiến cho Myanmar bị “mất điểm” trong tiến trình cải cách của mình, các cơ quan nhân quyền Phương Tây có cơ chỉ trích mạnh mẽ. Cơ quan Giám sát Nhân quyền có trụ sở tại New York (Mỹ) đã đưa ra một bản báo cáo dài 56 trang, trong đó đưa ra đánh giá chính quyền Myanmar đã không thể ngăn chặn được tình hình bất ổn ngay trong giai đoạn đầu và các lực lượng an ninh trong một số trường hợp đã sát hại những người Rohingya⁽⁶⁾. Tomas Ojea Quintana, Báo cáo viên đặc biệt về nhân quyền của Liên Hợp quốc tại Myanmar, cho biết, “chúng tôi thấy rằng họ (chính quyền Myanmar) vẫn chưa đưa ra quyết định thích hợp nhằm đi tới một

6. “Chính quyền Myanmar và vấn đề bạo lực giữa người Hồi giáo và Phật giáo”, TTKTG 09/8/2012, TTXVN, tr.1-2.

giải pháp thực sự⁽⁷⁾.

Đồng thời, Washington - vừa dỡ bỏ nhiều lệnh trừng phạt đối với Myanmar trong bối cảnh quan hệ giữa hai nước đang được cải thiện do chính phủ có tư tưởng cải cách lên cầm quyền tại Myanmar, tỏ ra lo ngại sâu sắc về tình hình bạo lực đang diễn ra và thúc giục các bên cùng kiềm chế, đồng thời ngay lập tức ngừng các vụ tấn công.

Bất ổn tôn giáo tại Myanmar đã khiến sự bất bình của cộng đồng quốc tế ngày càng tăng, nhất là sau khi Liên Hợp quốc tuyên bố tình trạng này có thể hủy hoại tiến trình cải cách vốn đang được hoan nghênh rộng rãi của Myanmar. Ngoại trưởng Anh, William Hague, ngày 28/10/2012, cho rằng, cần ngay lập tức chấm dứt tình trạng thù địch tại quốc gia Châu á này. Ông nói, “một lần nữa, nước Anh kêu gọi tất cả các bên chấm dứt bạo lực, đồng thời kêu gọi chính quyền Myanmar thực hiện các biện pháp cần thiết để đảm bảo an ninh khu vực. Chúng tôi cũng kêu gọi cộng đồng quốc tế không chậm trễ trong việc cung cấp hỗ trợ nhân đạo cho các nạn nhân”⁽⁸⁾.

Bên cạnh đó, Tổng Thư kí ASEAN, Surin Pitsuwan, cho rằng xung đột ở Myanmar không chỉ là vấn đề mang tính tôn giáo, đồng thời ông cảnh báo những người tị nạn từ cuộc xung đột này sẽ có thể đe dọa đến sự ổn định và an ninh trong toàn khu vực. Đây không chỉ là vấn đề giữa những người theo Phật giáo và theo Islam giáo, mà thuộc về vấn đề cấu trúc hiến pháp của Myanmar, vấn đề của dân chủ và nhân quyền, vấn đề hòa giải dân tộc, và những vấn đề này có thể bùng ra rất nhanh⁽⁹⁾. Nếu như Myanmar với tư cách là một quốc gia thành viên của ASEAN không giải quyết êm đẹp xung đột tôn giáo - sắc tộc lần này thì uy tín

của ASEAN cũng sẽ bị ảnh hưởng, nhất là trong bối cảnh ASEAN đang ở trong giai đoạn nước rút cho việc hiện thực hóa Cộng đồng ASEAN (AC) vào năm 2015, nhất là khả năng hiện thực hóa Cộng đồng Chính trị - An ninh ASEAN (APSC) và Cộng đồng Văn hóa - Xã hội ASEAN (ASCC).

Vụ xung đột này đã khiến cho Myanmar bị chỉ trích mạnh mẽ từ thế giới Islam giáo, đặc biệt là những quốc gia có nhiều tín đồ Islam giáo như Indonesia, Ai Cập, Ả-rập Xê-út, Pakixtan và Malaysia. Theo họ thì Chính phủ Myanmar đã không hành động để bảo vệ cộng đồng thiểu số người Rohingya Islam giáo ở đây. Đặc biệt là Indonesia, Ngoại trưởng Indonesia, Marty Natalegawa, nhấn mạnh rằng, Indonesia “không khoan nhượng” đối với hành động phân biệt đối xử chống lại cộng đồng người này⁽¹⁰⁾, và yêu cầu chính quyền Myanmar cho phép đại diện của Liên Hợp quốc, Tổ chức Hợp tác Islam giáo, và ASEAN vào khu vực xảy ra xung đột để tìm hiểu xem thực tế đã xảy ra những chuyện gì. Đồng thời, Tổng thống Indonesia - Susilo Bambang Yudhoyono đã gửi một bức thư tới Tổng thống Myanmar - Thein Sein yêu cầu nước này nhanh kết thúc xung đột theo cách tốt đẹp nhất. Ông cũng yêu cầu Chính phủ Myanmar để cho quan sát viên của Liên Hợp Quốc đến thị sát tình hình ở khu

7. “Xung đột tôn giáo ở phía Tây Myanmar ngày càng trầm trọng”, TLTKĐB 27-10-2012, TTXVN, tr. 4.

8. “Myanmar: xung đột tôn giáo và những hệ lụy”, TTKTG 30-10-2012, TTXVN, tr. 4.

9. “Conflicts in West Myanmar more than religious issue: ASEAN chief”, xem trong: <http://www.philstar.com/Article.aspx?articleId=865370&publicationSubCategoryId=200>, cập nhật ngày 31/10/2012

10. “Chính quyền Myanmar và vấn đề bạo lực giữa người Hồi giáo và Phật giáo”, Tin tham khảo Thế giới, 09/08/2012, TTXVN, tr. 2.

vực xung đột, và Indonesia sẽ cung cấp cho Myanmar những chuyên gia giải quyết xung đột giữa những Phật tử và người Islam giáo ở bang Rakhine, bởi vì Indonesia có nhiều kinh nghiệm trong việc giải quyết các xung đột của các giáo phái⁽¹¹⁾.

Đồng thời, Bộ Ngoại giao Ai Cập đã lên án cách thức mà Chính phủ Myanmar đối xử với những người Rohingya, nói rằng đại diện ngoại giao nước này tại Myanmar đã chứng kiến những thiệt hại lớn do những vụ đụng độ gần đây gây ra. Thêm vào đó, Myanmar cũng đang chịu sự chỉ trích mạnh mẽ từ một số tổ chức cực đoan trong thế giới Islam giáo, trong đó có Taliban. Cả Tehreek e-Taliban, chi nhánh của Taliban tại Pakixtan, và Abu Bakir Bashir đều đe dọa tiến hành bạo lực chống lại Myanmar. Hãng tin AP đưa tin phần tử Islam giáo đang bị cầm tù từ Abu Bakir Bashir, trong một bức thư gửi tới Tổng thống Myanmar Thein Sein, đã đề cập tới một cuộc chiến chống lại chính quyền Myanmar nếu bạo lực nhằm vào những người Rohingya vẫn tiếp diễn. Tất cả những điều đó đã tạo ra áp lực đối với Myanmar, buộc quốc gia này phải tìm ra một giải pháp cho vấn đề vốn đã âm ỉ cháy trong nhiều thập kỉ qua⁽¹²⁾.

Rõ ràng là, xung đột mang tính tôn giáo - sắc tộc ở Myanmar đã gây ra sự quan tâm mạnh mẽ của các quốc gia thuộc thế giới Islam giáo trong khu vực, và nhất là những quốc gia có tỉ lệ người Islam giáo lớn, như Indonesia và Malaysia. Cho nên, xung đột này còn ảnh hưởng không nhỏ tới quan hệ ngoại giao giữa Myanmar với các quốc gia Islam giáo, nếu như Chính phủ nước này không

giải quyết khéo léo vấn đề. Vấn đề người Rohingya, vẫn là một thách thức lớn nhất đối với chính quyền Myanmar trong thời điểm này, khi mà Chính phủ Myanmar đang mở rộng quyền tự do cho đa số người dân, kể cả việc thả các tù nhân chính trị và nới lỏng hạn chế Internet, sau khi chế độ quân sự của quốc gia này rút lui năm ngoái.

Những bất ổn về tôn giáo - sắc tộc đang gia tăng mạnh mẽ tại Myanmar hiện nay trong bối cảnh nhạy cảm, khi các cuộc đấu tranh khắp thế giới Islam giáo nhằm chống lại bộ phim Mỹ phỉ báng Nhà Tiên tri Mohammed và tờ Tạp chí Charlie Hebdo của Pháp đăng lại bức tranh biếm họa nhà tiên tri này. Nếu Chính phủ Myanmar không có biện pháp tích cực để giải quyết thì xung đột sẽ giống như “đổ dầu vào lửa” vào thế giới Islam giáo vốn đang rất nhạy cảm. Điều này gây ra sự chia rẽ dân tộc tôn giáo ngày càng sâu sắc tại Myanmar, thách thức đối với tiến trình cải cách của quốc gia này, đồng thời, uy tín quốc tế của Myanmar sẽ bị ảnh hưởng và nhất là trong quan hệ với thế giới Islam giáo hiện nay. Điều này cũng tác động không nhỏ tới cục diện chính trị - an ninh khu vực nếu như chính quyền quốc gia này không thể kiểm soát tình hình và để xung đột vượt qua phạm vi quốc gia./.

11. “Indonesia president urges Myanmar to end Rakhine-Rohingya conflict”, xem trong: <http://www.globaltimes.cn/content/725433.shtml>, cập nhật ngày 31/10/2012.

12. “Chính quyền Mianma và vấn đề bạo lực giữa người Hồi giáo và Phật giáo”, Tin Tham khảo Thế giới, 09/8/2012, TTXVN, tr. 2-3.